

12 februari 2019

ING Focus Lokaal bestuur

Gemeentelijke fiscaliteit: wat, waarom en hoe?

Deze vierde studie over de lokale besturen gaat over belastingen. Aangezien belastingen een belangrijke deel van de inkomsten van de gemeenten vertegenwoordigen, verdienen ze best wat aandacht. We weten dat de evolutie van de belastinginkomsten op macro-economisch niveau nauw verbonden is met de ontwikkeling van de socio-economische omstandigheden van de bevolking (inkomen, vermogen, woningprijzen, ...). In deze studie trachten we aan te tonen in welke mate dat ook klopt voor de gemeenten. Maar deze studie beperkt zich niet tot de cijfers en de manier waarop die zich ontwikkelen. Er wordt ook gekeken naar wat de verschillende gemeentebelastingen precies vertegenwoordigen, en dus naar de fiscale beleidskeuzes die de overheden voor hun gemeente kunnen maken.

De voornaamste conclusies¹ met betrekking tot de aanvullende belasting op de personenbelasting

- De meest directe manier om de belastinginkomsten van een gemeente te wijzigen is een verhoging van het tarief van de aanvullende belasting, dankzij een aanzienlijke hefboomwerking.
- Omdat de personenbelasting in wezen uit het arbeidsinkomen komt, zijn alle maatregelen die ervoor zorgen dat meer mensen over een arbeidsinkomen beschikken belangrijk (zie vorige studie), door het feit dat de gemeenten de inkomens van de inwoners moeilijk direct kunnen beïnvloeden.
- Een beleid gericht op het aantrekken van inwoners leidt uiteraard niet automatisch tot een hogere inkomst per inwoner uit deze bron, want dat grotere aantal inwoners moet dan ook tot een groter aantal belastingaangiften leiden, en dat is afhankelijk van de structuur van de bevolking.

De belangrijkste conclusies met betrekking tot de opcentiemen op de onroerende voorheffing

- De automatische indexatie van het kadastraal inkomen draagt procentueel het meeste bij tot hogere opbrengsten en is goed voor 49% van de extra inkomsten tussen 2006 en 2017. De tweede grootste bijdrage komt door de toename van het totale KI en is goed voor 42% van de extra inkomsten. De aanpassing van de opcentiemen zijn goed voor 9% van de extra inkomsten. Doordat niet alle gemeenten de opcentiemen hebben verhoogd tussen 2006 en 2017 is dit percentage laag.
- Als het Nederlandse Woz-systeem op basis van de vastgoedprijzen zou worden toegepast, zou dit 580 miljoen euro extra opbrengsten opgeleverd hebben over de periode 2006-2017. Maar niet alle gemeenten gaan erop vooruit: 109 gemeenten zouden de inkomsten per inwoner uit onroerend goed zien zakken. Uiteraard is dit in gemeenten waar de woningprijs niet sterk gestegen is. We moeten wel erkennen dat de prijsgroei tussen 2006 en 2017 niet erg dynamisch was. Indien deze periode toch een sterke reële prijsgroei had gekend, dan zou de extra opbrengst groter zijn. We mogen ook niet vergeten dat het Nederlandse systeem ook extra kosten met zich meebrengt.

Philippe Ledent

Senior Economist
Brussel +32 2 547 31 61
Philippe.ledent@ing.com

Steven Trypsteen

Economist
Brussel +32 2 547 33 79
Steven.trypsteen@ing.com

¹ De gebruikte concepten worden in de studie in detail besproken

Inleiding: Fiscaliteit, geen financiën ...

Voor we ons buigen over de kern van de gemeentelijke fiscaliteit, is het belangrijk om te verduidelijken dat deze studie uitsluitend kijkt naar het fiscale luik van de inkomsten van de gemeente, en niet naar het financiële totaalbeeld. Dat is immers veel groter dan het fiscale luik alleen: de belastingontvangsten vertegenwoordigen slechts een deel van de inkomsten van een gemeente. Het Gemeentefonds speelt, bijvoorbeeld, ook een belangrijke rol, zeker om de ongelijkheden tussen gemeenten te compenseren. De uitgaven van gemeenten komen in deze studie niet aan bod.

Het is best interessant om de gemeentelijke fiscaliteit eens van dichterbij te bekijken. Globaal kan ze worden onderverdeeld in drie luiken: (i) de aanvullende belasting op de personenbelasting, (ii) de aanvullende belasting op de onroerende voorheffing en (iii) alle belastingen² die een gemeente kan heffen op activiteiten die volgens de gemeente moeten worden belast of die ze wil beïnvloeden. De gemeentelijke fiscaliteit is dus interessant omdat ze verschillende aspecten behelst: inkomsten uit arbeid (via de personenbelasting), inkomsten uit onroerende inkomsten en/of onroerend vermogen en de inkomsten uit eigen belastingen.

"De gemeentelijke fiscaliteit is interessant omdat ze verschillende aspecten behelst: inkomsten uit arbeid (via de personenbelasting), inkomsten uit onroerende inkomsten en/of onroerend vermogen en de inkomsten uit eigen belastingen"

Deze studie heeft twee doelstellingen. Ten eerste willen we inzicht krijgen in de manier waarop de verschillende belastingvormen, voornamelijk diegene die verband houden met de personenbelasting en de onroerende voorheffing, in de loop van de tijd zijn geëvolueerd. Eerdere studies hebben immers aangetoond dat er tussen de gemeenten aanzienlijke verschillen zijn in de groei van de bevolking, de groei van de belastbare inkomsten, maar ook in de vastgoedprijzen en de toestand van de arbeidsmarkt. De vraag is dus of deze ontwikkelingen de belastinginkomsten van de gemeenten kunnen verklaren. De onderlinge verbanden zijn overigens vrij complex.

Een tweede doelstelling van deze studie is om de zin van deze fiscaliteit kritisch te belichten. We weten immers dat belastingen het gedrag van huishoudens en ondernemingen kunnen veranderen. Een belasting op leegstaande woningen kan de fiscale inkomsten bijvoorbeeld doen toenemen, maar heeft vooral het effect dat eigenaars veel minder geneigd zijn hun pand onbewoond te laten. Voor de twee grootste posten van de gemeentelijke fiscaliteit, namelijk de aanvullende belasting op de personenbelasting en de opcentiemen op de onroerende voorheffing, kunnen de keuzes van de gemeentelijke overheden ook politiek gemotiveerd zijn: is een (aanvullende) belasting op inkomsten uit arbeid te verkiezen, of moeten we ons richten op een (aanvullende) belasting van onroerend vermogen via de onroerende voorheffing? Maar een antwoord op deze vraag is complex, want er bestaat geen inverse relatie tussen de belastingvoeten van de twee belastingen.

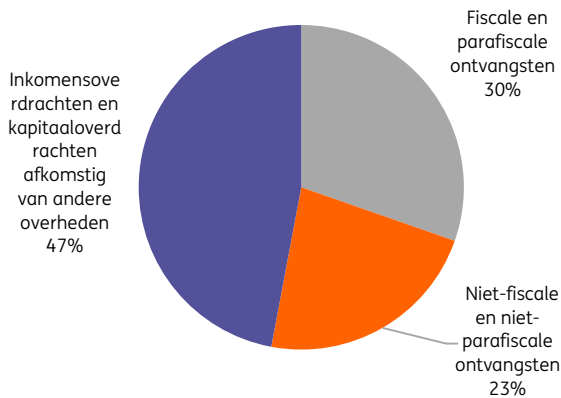
Om deze onderwerpen te bespreken, is de studie onderverdeeld in drie delen. Het eerste deel bestudeert de aanvullende belasting op de personenbelasting. Zowel de evolutie over een langdurige periode als de redenen voor de belasting worden besproken. We maken ook de link met de belangrijkste resultaten van vorige studies. We maken een analyse voor de 589 gemeenten³ en aangezien de lokale belastingen gedeeltelijk aan een regionaal regelgevend kader onderworpen zijn, zullen enkele belangrijke resultaten op regionaal niveau worden gepresenteerd. Tot slot wordt ook een standpunt over de toekomstige ontwikkeling van dit belangrijke luik van de gemeentelijke fiscaliteit besproken. Het tweede deel bespreekt de inkomsten uit de onroerende voorheffing, in het bijzonder de onroerende voorheffing op residentiële gebouwen. Het derde en laatste deel

² Inclusief de belasting op tweede verblijven

³ Vanaf 1 januari 2019 zijn er in Vlaanderen 300 gemeenten in plaats van 308. Het totaal aantal gemeenten is vandaag dus gelijk aan 581.

beschrijft alle andere fiscale maatregelen die kunnen worden genomen. De waaier van mogelijke belastingen is immers bijzonder ruim en verschilt van gemeente tot gemeente.

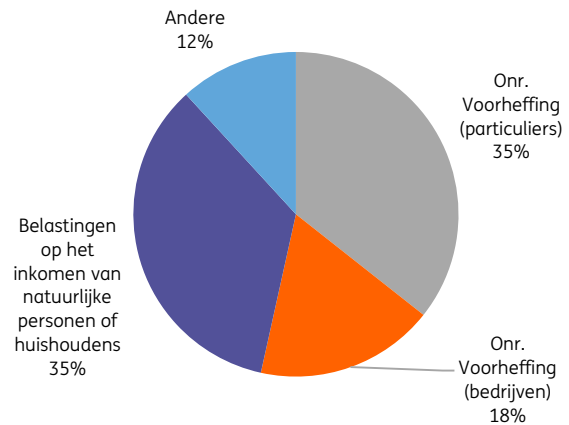
Gr 1 Opsplitsing van de inkomsten van de lokale besturen (2017)*

Bron: NBB. Berekening: ING

*De lokale besturen omvatten hier entiteit II van de overheden.

Gr 2 Opsplitsing van de fiscale en parafiscale inkomsten van de lokale besturen (2017)

Bron: NBB. Berekening: ING

I. Aanvullende belasting op de personenbelasting

Overzicht

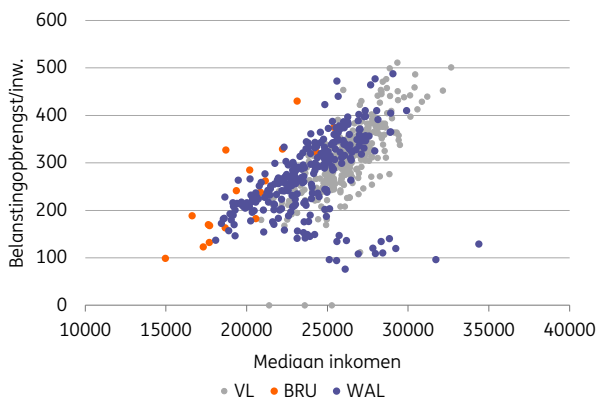
"Dat belastingen progressief zijn, kan op zich geen verklaring bieden voor de verschillen tussen de gemeenten met lage dan wel hoge inkomsten uit de personenbelasting per inwoner"

We hebben al gezegd dat de aanvullende belasting op de personenbelasting (PB) een niet te verwaarlozen deel van de belastinginkomsten van de gemeenten vertegenwoordigen. Gemiddeld brengt deze belasting €290 per inwoner op. De verschillen tussen de gemeenten zijn wel groot. De hoogste opbrengst per inwoner is €511 in 2015 en de laagste is €0. Deze inkomsten zijn wel afhankelijk van hoe het belastingstelsel evolueert en dat wordt bepaald op federaal en (steeds meer) op regionaal niveau. Dat betekent echter niet dat de gemeenten geen enkele bewegingsruimte hebben.

Het is geen al te grote verrassing dat er voor een welbepaald jaar een verband bestaat tussen het mediane belastbare inkomen van de huishoudens van een gemeente en de geïnde belasting op basis van de aanvullende belasting op de personenbelasting (hierna 'PB-belasting') per inwoner. Deze correlatie is ook van toepassing voor de drie regio's (Grafiek 3). We merken echter op dat het verband tussen deze twee variabelen, op basis van een schatting voor een welbepaald jaar, niet perfect is: de situatie verschilt aanzienlijk van gemeente tot gemeente. Dat deze belasting progressief is, kan op zich geen verklaring bieden voor de verschillen tussen de gemeenten met lage dan wel hoge inkomsten⁴.

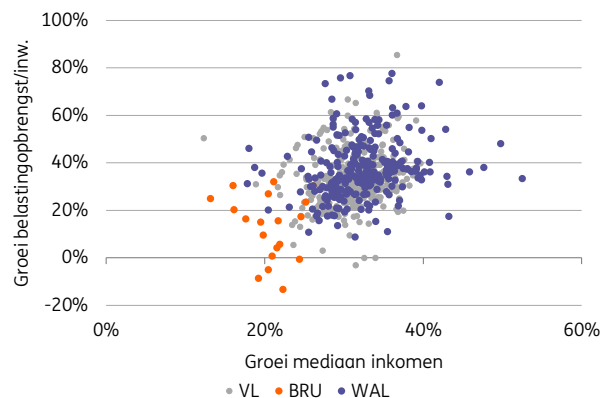
⁴ Niettemin is het interessant om op te merken dat de progressieve aard van de belastingen waarschijnlijk wel verklaart waarom het verband tussen de twee variabelen niet lineair lijkt te zijn. Grafiek 3 toont ook dat er een aantal gemeenten sterk afwijken van de relatie. Deze gemeenten bevinden zich allemaal in Wallonië en de meeste liggen dicht bij de grens met Luxemburg (Etalle, Aarlen). De afwijking van de gemiddelde relatie kan dus verklaard worden door de aanwezigheid van grensarbeiders.

Gr 3 De relatie tussen het mediane belastbaar inkomen en de belastingopbrengst uit de aanvullende belasting op de personenbelasting in 2015

Bron: FOD economie. Berekening: ING

Gr 4 De relatie tussen de groei van inkomst/inwoner uit de aanvullende belasting op de personenbelasting die en de groei van het mediane belastbare inkomen (2005-2015)

Bron: FOD economie. Berekening: ING
Noot: extreme observaties werden weggelaten

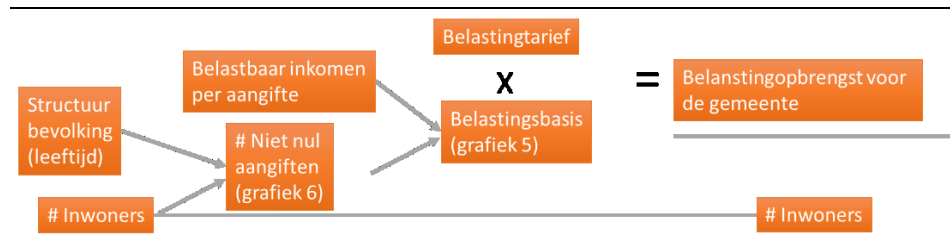
Als we onderzoeken hoe diezelfde variabelen over een lange periode zijn geëvolueerd (in dit geval tussen 2005 en 2015), dan verdwijnt het verband, en dan lijkt het verband tussen de groei van de PB-belasting per inwoner in een gemeente en de groei van het mediane inkomen in die gemeente veel ingewikkelder te zijn.

Om dat beter te begrijpen, is het noodzakelijk om de verschillende parameters te bestuderen waarop een gemeente kan of moet handelen om deze belastinginkomsten te wijzigen (schema 1).

De evolutie van **de PB-belasting per inwoner** is in eerste instantie afhankelijk van de ontwikkeling van de **totale belastingen die toekomen aan de gemeente** en de ontwikkeling van de **bevolking in de gemeente**. We laten de ontwikkeling van de bevolking vooralsnog even buiten beschouwing, en kijken eerst naar de ontwikkeling van de geïnde totale belasting uit de personenbelasting. Hoe die over de referentieperiode (2005-2015) evolueert, is afhankelijk van twee factoren: **de evolutie van de belastbare basis** (de som van de federale en regionale belasting op de belastbare inkomsten in de gemeente) en de evolutie **van het belastingtarief** (de opcentiemen dus).

"Tussen het boekjaar 2006 en 2016 hebben 350 gemeenten het tarief van de opcentiemen niet gewijzigd. 68 gemeenten hebben het verlaagd en 171 hebben het verhoogd"

Schema 1 Wat zijn de bepalende elementen voor de PB-belasting per inwoner in een gemeente?

Bron: ING

Het belastingtarief

Het wordt elk jaar of om de zoveel jaar vastgesteld door de gemeenteraad. Er zijn wel enkele regionale beperkingen. In Vlaanderen kan een gemeente ervoor kiezen om de opcentiemen lager dan een bepaald niveau te zetten, maar dan zal dit wel bestraft worden via lagere ontvangsten uit het Gemeentefonds. In Wallonië zijn er aanbevelingen over het maximumniveau en andere belastingen, maar kan men deze naast zich neerleggen mits een verantwoording.

Tussen het boekjaar 2006 en 2016 hebben 350 gemeenten het tarief van de opcentiemen niet gewijzigd (200 in Vlaanderen, 12 in Brussel en 138 in Wallonië). 68 gemeenten hebben het verlaagd (48 in Vlaanderen, 6 in Brussel en 14 in Wallonië) en 171 hebben het verhoogd (60 in Vlaanderen, 1 in Brussel en 110 in Wallonië). Het belastingtarief is een soort hefboom met een aanzienlijke impact op de inkomsten van de gemeenten: Een stijging van het tarief van 7% naar 7,5% doet de inkomsten met ongeveer 7% stijgen.

Over de beschouwde periode zijn er zelfs een aantal extreme gevallen. In Vlaanderen, nam de belastingopbrengsten in Zwijndrecht (stijging van het tarief van 1,5 procentpunt) en Moerbeke (stijging van het tarief met 2 procentpunten) met respectievelijk 214% en 101% toe, terwijl de belastbare basis met slechts 32,3% en 45,6% steeg. Dit is in tegenstelling tot Vresse-sur-Semois (daling van het tarief met 2 procentpunten) waar de belastingopbrengsten met slechts 1,5% stegen ondanks een verhoging van de belastbare basis van 31,7%. De PB-belasting per inwoner in de gemeenten die hun opcentiemen hebben verlaagd, gehandhaafd of verhoogd, gemiddeld met respectievelijk 22,9%, 31,7% en 49,1% is gestegen.

De belastbare basis

"De motivatie van de gemeentelijke overheden om de opcentiemen te wijzigen, is echter niet gebonden aan een specifieke evolutie van de belastbare basis"

De motivatie van de gemeentelijke overheden om de opcentiemen te wijzigen, is echter niet gebonden aan een specifieke evolutie van de belastbare basis. Er kan geen verschil worden vastgesteld in de groei van de belastbare basis van de groep gemeenten die de opcentiemen hebben verhoogd, verlaagd of gehandhaafd. Dat betekent dat er geen vicieuze cirkel ontstaat die de steeds kleinere belastbare basis (door de geringere bevolkingsgroei en/of door de verarming van de bevolking) de gemeentelijke overheden zou aanzetten tot een verhoging van de opcentiemen, waardoor de gemeente – voornamelijk voor werknemers – minder aantrekkelijk wordt, waardoor de belastbare basis nog verder daalt, enzovoort.

De **belastbare basis** is voor de gemeente een even belangrijk als het belastingtarief, maar lokale overheden kunnen haar niet naar eigen goeddunken verhogen of verlagen. Op lange termijn liggen drie componenten ten grondslag aan de ontwikkeling van de belastbare basis:

- a. De groei van het **aantal aangiften**, die afhankelijk is van de evolutie van de bevolking en de structuur ervan (zie Grafiek 6 en Kader 1).
- b. De groei van alle **belastbare inkomsten, hier geschat door de groei van het mediaan belastbaar inkomen**⁵. Deze groei hangt af van de evolutie van de sociaal-economische omstandigheden in de gemeente.
- c. Eventuele aanpassingen van de fiscaliteit op federaal en/of regionaal niveau⁶.

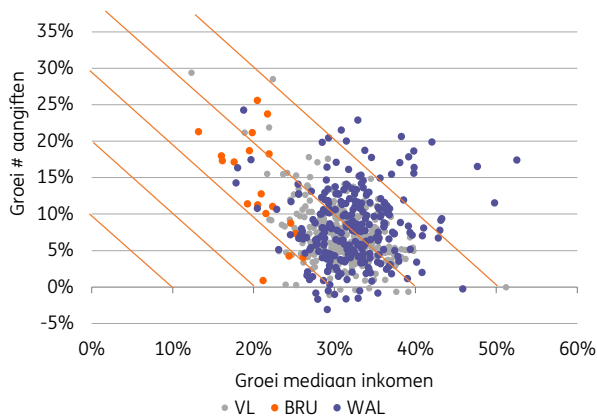
De groei van de belastbare basis kan dus geschat worden door de groei van beide componenten (de twee assen in Grafiek 5) bij elkaar op te tellen.

We zien een aantal erg uiteenlopende situaties en dat is het geval in alle regio's. In een aantal gemeenten, zoals Charleroi (-3%), Montigny-le-Tilleul (-1,5%), Edegem (-1,1%) en Zelzate (-0,3%), is het aantal belastingaangiften gedaald, wat min of meer gecompenseerd wordt door de stijging van het mediane inkomen en zorgde uiteindelijk voor een groei van de belastingbasis. Er zijn ook gemeenten, zoals de meeste Brusselse gemeenten, Beernem, Diksmuide of Lo-Reninge, waar de belastbare basis toenam dankzij een sterke stijging van het aantal aangiften.

⁵ Het is geen perfecte relatie, in het bijzonder omdat hier wordt uitgegaan van de ontwikkeling van het mediane belastbare inkomen, wat niet helemaal overeenstemt met de ontwikkeling van het belastbare gemiddelde inkomen vanwege verschillen in de inkomensverdeling in een gemeente.

⁶ We houden echter geen rekening met deze factor in onze analyse.

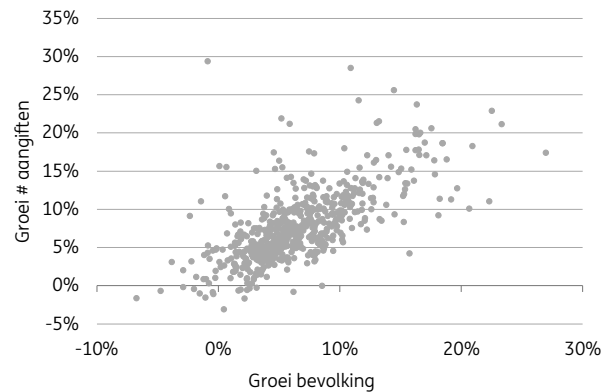
Gr 5 Ontwikkeling van de twee componenten van de belastbare basis tussen 2005 en 2015

Bron: FOD Economie. Berekening: ING

Opmerking: De oranje rechten vertegenwoordigen de groeïniveau's van de belastbare basis. Alle gemeenten op eenzelfde rechte hebben ongeveer een gelijke stijging van hun belastbare basis gekend, maar soms om sterk uiteenlopende redenen.

Gr 6 Ontwikkeling van het aantal aangiften op basis van de evolutie van de bevolking in elke gemeente tussen 2005 en 2015

Bron: FOD Economie. Berekening: ING

"De belangrijkste demografische ontwikkelingen van de komende decennia, ongelijk over het grondgebied verdeeld, zullen een belangrijke rol spelen in de belastinginkomsten van de gemeenten in verband met de personenbelasting"

De evolutie van het (in dit geval mediane) **belastbare inkomen per aangifte** in een gemeente en de evolutie van de bevolking en haar structuur was het onderwerp van onze eerste studie over de gemeenten. Ter herinnering: de gemeenten waren onderverdeeld in 8 groepen die een vergelijkbare ontwikkeling vertoonden, in het bijzonder van de mediane inkomens. Tabel 1 hieronder geeft de karakteristieken van de 8 groepen weer.

Tabel 1 De kenmerken van de acht groepen van gemeenten⁷

Groep	Inkomen 2005	Inkomensgroei (2005-2014)	Bevolkingsgroei (2005-2014)
1	-	+	+
2	+	+	+
3	-	+	-
4	+	+	-
5	-	-	-
6	+	-	-
7	-	-	+
8	+	-	+

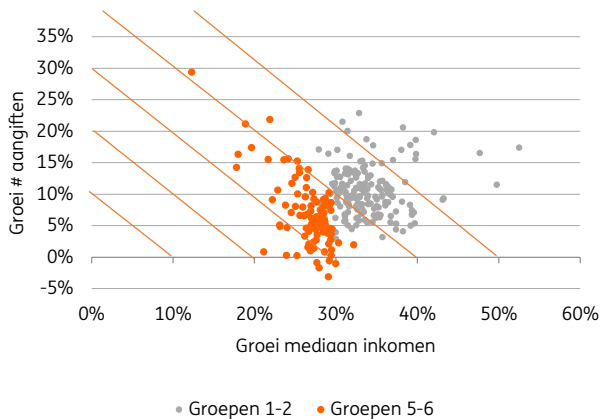
Bron: ING

Noot: Een « + » (« - ») geeft aan dat de groep wordt gekenmerkt door een waarde hoger (lager) dan de waarde voor het hele land.

De kenmerken van elke groep zijn niet onbelangrijk voor de belastbare basis. In groep 1 en 2 spelen zowel de inkomensevolutie als de bevolking een rol bij de verhoging van de belastbare basis. Voor groep 5 en 6 hebben de kenmerken een negatieve invloed op de belastbare basis (zie grafiek 7). Grafiek 8 toont dat groep 3 en 4 en groep 7 en 8 een vergelijkbare verandering van de belastbare basis hebben, maar voor een andere reden. Voor groep 3 en 4 komt dit door de toename van het inkomen en voor groep 7 en 8 komt dit door de toename van de bevolking.

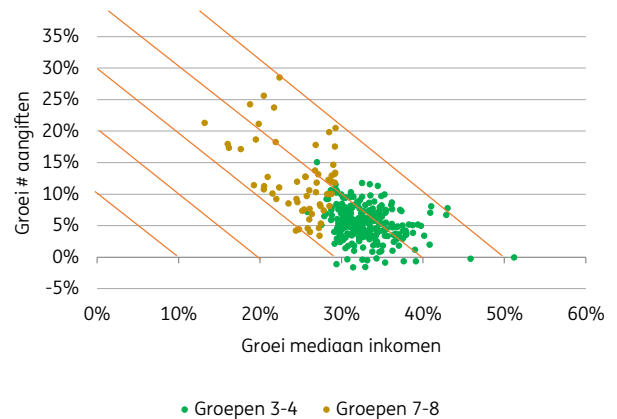
⁷ De gemeenten worden geconfronteerd met de uitdaging van veroudering: Grote verschillen in het verleden en in de toekomst. <https://www.ing.be/nl/my-news/local-communities>

Gr 7 Evolutie voor de periode 2005-2015 van de twee componenten van de belastingbasis voor groep 1 en 2 en voor groep 5 en 6

Bron: FOD Economie. Berekening: ING

Gr 8 Evolutie voor de periode 2005-2015 van de twee componenten van de belastingbasis voor groep 3 en 4 en voor groep 7 en 8

Bron: FOD Economie. Berekening: ING

"In de 589 gemeenten van ons land bestaat er geen enkel verband tussen de groei van de bevolking tussen 2005 en 2015 en de groei van de PB-belasting/inwoner."

Deze socio-economische omstandigheden of de evolutie van de bevolking zijn natuurlijk niet ongevoelig voor het beleid dat door de gemeentelijke overheden wordt gevoerd. Het beleid heeft dus een effect op het traject van de belastbare basis. Daarom zijn er in de derde studie van de reeks over de arbeidsmarkt enkele denkpistes beschreven om de werkgelegenheid, en dus de inkomsten, te ondersteunen, al naargelang de situatie van de gemeente.

Kader 1. Meer bevolking = meer belasting?

Het antwoord is niet zo simpel. Een sterke groei van de bevolking in een gemeente heeft namelijk twee tegengestelde effecten: al naargelang de ontwikkeling van de bevolkingsstructuur zorgt ze in meer of mindere mate voor een groter aantal aangiften, en dus, in voorts ongewijzigde omstandigheden, een hogere belastbare basis zoals hierboven uitgelegd. Dit kan zelfs de zwakke inkomensgroei compenseren. Maar tegelijkertijd neemt de PB-belasting per inwoner af. Daarom bestaat er in de 589 gemeenten van ons land geen enkel verband tussen de groei van de bevolking tussen 2005 en 2015 en de groei van de PB-belasting/inwoner. De ene keer heeft de bevolkingsgroei een positieve invloed, de andere keer heeft ze een negatief effect, en dat hangt allemaal af van alle andere parameters die bepalend zijn voor de PB-belasting per inwoner.

Over welke hefboomen beschikken de gemeenten?

Als besluit van dit deel over de aanvullende belasting op de personenbelasting kunnen we ons de vraag stellen wat een gemeente kan doen om haar belastinginkomsten te verhogen. Hoewel de vaststelling van de belastbare basis afhankelijk is van andere overheidsniveaus, beschikken de gemeentelijke overheden over bepaalde hefboomen:

- (i) De meest directe manier is natuurlijk een verhoging van het tarief van de aanvullende belasting. We hebben ook vastgesteld dat deze maatregel een aanzienlijke hefboomwerking heeft. Natuurlijk is dat politiek gezien ook de minst populaire maatregel, die waarschijnlijk alleen als laatste redmiddel wordt gebruikt, of als reactie op de daling van andere bepalende factoren die al eerder werden aangehaald.
- (ii) Omdat de personenbelasting in wezen uit het arbeidsinkomen komt, kan een stijging van het inkomen van de inwoners alleen maar gunstig zijn voor de inkomsten van de gemeente. De gemeentelijke overheden kunnen hier echter moeilijk iets aan doen. Ervoor zorgen dat meer mensen over een arbeidsinkomen beschikken, is dan weer niet onmogelijk. We verwijzen

"Ervoor zorgen dat meer mensen over een arbeidsinkomen beschikken is dan weer niet onmogelijk."

nogmaals naar de conclusie van de derde studie over de arbeidsmarkt: beleidskeuzes gericht op de levensomstandigheden, onderwijs en opleiding (binnen de bevoegdheden van de gemeenten) of om bedrijven aan te trekken, kunnen het traject van een de inkomsten op lange termijn veranderen.

- (iii) Anderzijds hebben we vastgesteld dat een beleid gericht op het aantrekken van inwoners niet automatisch leidt tot een hogere PB-belasting/inwoner, want dat grotere aantal inwoners moet dan ook tot een groter aantal belastingaangiften leiden, en dat is afhankelijk van de structuur van de bevolking. Een gemeente waar de bevolking sterk is toegenomen, is dus niet noodzakelijk beter af.

III. Opcentiemen op de onroerende voorheffing

De opcentiemen op de onroerende voorheffing vormen een belangrijke inkomstenbron voor een gemeente. Een gemeente kan de inkomsten van deze bron op een directe manier beïnvloeden door de opcentiemen op de onroerende voorheffing aan te passen. Een toename van het aantal woningen in een gemeente zorgt uiteraard ook voor een toename van de inkomsten. Een soepel vergunningenbeleid kan hierin helpen. Een nadeel is echter dat tegenover deze extra inkomsten ook extra kosten staan. Extra inwoners zorgen uiteraard voor extra kosten, al kan dit gecompenseerd worden door bijkomende PB-belasting.

"Een mogelijke reden voor het feit dat de herschattingen op zich laten wachten is dat de kost van een herschatting gedragen wordt door de federale overheid, maar dat de mogelijke extra inkomsten vooral voor de lokale overheden zouden zijn."

Over de belastingbasis, de gewestelijke onroerende voorheffing die berekend wordt op het kadastraal inkomen (KI) van een woning, heeft een gemeente echter minder controle. Het KI is het gemiddelde normaal netto-inkomen dat het onroerende goed tijdens één jaar aan zijn eigenaar zou opbrengen met als referentietijdstip 1 januari 1975. Een herschatting zou om de tien jaar moeten gebeuren door de federale overheid (in het bijzonder de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie), maar in de praktijk gebeurt dit zelden.⁸ Een mogelijke reden voor het feit dat de herschattingen op zich laten wachten is dat de kosten van een herschatting gedragen worden door de federale overheid, maar dat de mogelijke extra inkomsten voor de gewesten, provincies en vooral voor de lokale overheden zouden zijn. Deze realiteit zorgt er wel voor dat de theoretische huurwaarde in veel gevallen niet meer overeenkomt met de werkelijkheid. Zo kan het zijn dat een herenhuis in een chique buurt een lager KI heeft dan een appartement in verloederde buurten.

Sinds inkomstenjaar 1991 wordt het KI jaarlijks aangepast aan de index van de consumptieprijsen zodat de opbrengsten uit deze bron automatisch meegroeien met de algemene stijging van de prijzen. In de praktijk zien we dat het theoretische netto-inkomen van bepaalde huizen ofwel sneller ofwel minder snel groeit dan de inflatie. Renovaties of een sterkere prijsgroei van woningen op een bepaalde locatie zijn een oorzaak voor de divergerende prijsgroei.

Evolutie van de opbrengsten uit de opcentiemen op de onroerende voorheffing

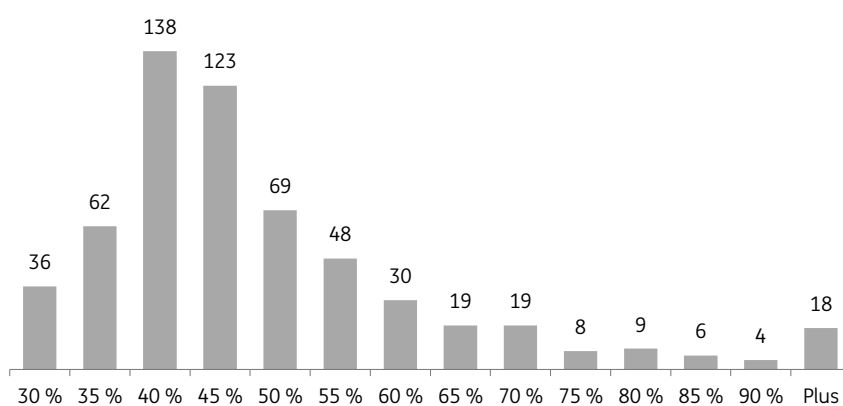
Voor een gemeente is het uiteraard belangrijk dat de inkomsten uit de opcentiemen op de onroerende voorheffing sterk genoeg toenemen. In wat volgt onderzoeken we de evolutie van deze opbrengsten uit woningen (en dus niet uit nijverheid en outillage). Over de periode 2006-2017 groeit de opbrengst uit deze bron in elke Belgische gemeente, maar de sterkte ervan verschilt erg tussen de gemeenten (zie Grafiek 9). In de meeste gemeenten groeide de opbrengst per inwoner tussen de 35% en 40%. In 18 gemeenten steeg de opbrengst met meer dan 90% en in 36 gemeenten met minder dan 30%.

⁸ Het is wel mogelijk dat de gemeente zelf de kosten van een herschatting draagt en het schattingsrapport naar de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie verstuurt die daarna beslist of ze het KI al dan niet aanpassen.

« De automatische indexatie draagt procentueel het meeste bij tot hogere opbrengsten en is goed voor 49% van de extra inkomsten. »

De groei van de opbrengst is afhankelijk van verschillende factoren. Deze inkomsten kunnen stijgen door (1) de groei van het totale KI in een gemeente (dit kan door een herwaardering van het bestaande KI of door nieuwe woningen) (2) de automatische indexatie en (3) een wijziging van de opcentiemen⁹. Wat is het belang van de verschillende componenten in de stijging van de totale inkomsten uit de opcentiemen op de onroerende voorheffing? We berekenden de bijdrage van de drie factoren in de toename van de opbrengsten per inwoner over de periode 2006-2017. De automatische indexatie draagt procentueel het meeste bij tot hogere opbrengsten en is goed voor 49% van de extra inkomsten. De tweede grootste bijdrage komt door de toename van het totale KI en is goed voor 42% van de extra inkomsten. De aanpassing van de opcentiemen zijn goed voor 9% van de extra inkomsten. Doordat niet alle gemeenten de opcentiemen hebben verhoogd tussen 2006 en 2017 is dit percentage laag.

Gr 9 Groei (2006-2017) van de opbrengst van opcentiemen op onroerende voorheffing per inwoner voor de verschillende gemeenten

Bron: FOD financiën. Berekening: ING

De groei van de opbrengst per inwoner is uiteraard gelieerd aan de karakteristieken van een gemeenten. Om dit te illustreren grijpen we terug naar de 8 groepen die we in onze eerste studie hadden gedefinieerd. Zo zien we bijvoorbeeld dat de opbrengst met 39% groeide in groep 7, het laagste percentage van alle groepen. Aangezien de meeste gemeenten in deze groep in sterk verstedelijkt gebied liggen (zoals de stad Antwerpen en Brusselse gemeenten), is het moeilijker om het KI te doen groeien door het aantal woningen te doen toenemen. Voor deze gemeenten is het aandeel van de groei van het KI in de stijging van de opbrengst dan ook het kleinste van alle groepen, namelijk 31% (zie Tabel 2). De gemeenten in groep 7 probeerden dit te compenseren door de opcentiemen te verhogen. In 10 van de 18 gemeenten in groep 7 (56%) namen de opcentiemen toe tussen 2006 en 2018 (zie Tabel 3). Het procentuele aandeel van de opcentiemen in de groei van de opbrengst is dan ook het hoogst in groep 7, namelijk 14%.

Een rooskleuriger beeld zien we in groep twee. Hier groeide de opbrengst met 49%, de sterkste groei van alle groepen. En de groei kwam vooral door een stijging van het totale KI. De gemeenten kunnen dan ook de stijgende bevolking opvangen met deze hogere opbrengst. Daarenboven is het aandeel van de opcentiemen in de stijging van de opbrengst niet te verwaarlozen. Deze gemeenten, waar de inkomensgroei sterk was, konden dan ook de opcentiemen doen stijgen die gedragen werden door een bevolking met een hoger inkomen.

⁹ Aangezien de gemeentelijke opbrengsten uit de opcentiemen op de onroerende voorheffing afhangen van het aandeel van het Vlaams Gewest zorgt een verandering van het onderliggende belastingreglement ook voor een verandering van de opbrengsten. Kortingen of vrijstellingen voor energiezuinige woningen of wonen boven winkels zorgen bijvoorbeeld dat de gemeentelijke opbrengsten ook dalen. Dit effect wordt niet opgenomen in onze berekeningen aangezien de cijfers hiervan niet beschikbaar zijn. Maar deze verliezen worden vaak gecompenseerd met een subsidie en dus denken we dat dit effect klein is.

Als we de gemeenten regionaal opsplitsen dan zien we geen verschillen tussen Vlaanderen en Wallonië. De procentuele aandelen zijn ongeveer gelijk. In Brussel ligt het iets anders. Daar was het aandeel van de opcentiemen en de indexatie groter en het aandeel van het KI kleiner.

Alles tezamen genomen, kunnen we stellen dat de inkomsten uit de opcentiemen op de onroerende voorheffing niet in gevaar zijn¹⁰. De automatische indexatie zorgt elk jaar voor een hogere opbrengst en de mogelijkheid om de opcentiemen te verhogen zorgt ervoor dat een gemeente indien nodig actie kan ondernemen om de totale opbrengsten te vrijwaren.

Tabel 2 Evolutie van de opbrengst per inwoner voor de verschillende groepen en gewesten en het relatieve belang van de factoren die de groei beïnvloeden

Groep	Opbrengst per inwoner 2006	Opbrengst per inwoner 2017	Totale groei	Procentueel aandeel groei totale KI	Procentueel aandeel indexatie	Procentueel aandeel opcentiemen
1	182	259	43 %	47 %	45 %	8 %
2	211	314	49 %	47 %	43 %	10 %
3	194	279	44 %	41 %	53 %	6 %
4	265	389	47 %	41 %	50 %	9 %
5	156	221	42 %	32 %	57 %	11 %
6	286	417	46 %	38 %	52 %	10 %
7	419	534	27 %	31 %	55 %	14 %
8	267	371	39 %	43 %	50 %	7 %
Regio	Opbrengst per inwoner 2006	Opbrengst per inwoner 2017	Totale groei	Procentueel aandeel groei totale KI	Procentueel aandeel indexatie	Procentueel aandeel opcentiemen
VL	306	445	45%	42%	50%	8%
WAL	140	205	46%	42%	49%	9%
BRU	397	511	29%	26%	55%	18%
BEL	235	340	45 %	42 %	49 %	9 %

Bron: FOD Financiën. Berekening: ING

Tabel 3 Evolutie van de opcentiemen voor de verschillende groepen van gemeenten

Groep	Totaal aantal gemeenten in een groep	Aantal gemeenten in de groep waar opcentiemen toenamen	Aantal gemeenten in de groep waar opcentiemen daalden
1	48	18 (38%)	1 (2%)
2	124	55 (44%)	7 (6%)
3	99	31 (31%)	0 (0%)
4	164	64 (39%)	9 (5%)
5	35	19 (54%)	1 (3%)
6	58	21 (36%)	5 (9%)
7	18	10 (56%)	0 (0%)
8	43	15 (35%)	1 (2%)
Regio	Totaal aantal gemeenten in een groep	Aantal gemeenten in regio waar opcentiemen toenamen	Aantal gemeenten in regio waar opcentiemen daalden
VL	308	105 (34%)	20 (6%)
WAL	262	116 (44%)	4 (2%)
BRU	19	12 (63%)	0 (0%)
BEL	589	233 (40%)	24 (4%)

Bron: FOD Financiën. Berekening: ING

¹⁰ Hier geldt opnieuw de bemerking dat een wijziging van het onderliggende reglement de opbrengsten kan beïnvloeden en dat de gemeenten hier geen directe invloed op hebben.

Een alternatief voor het KI?

Ook al komen de opbrengsten uit de opcentiemen op de onroerende voorheffing niet in gevaar, toch zijn er argumenten om het systeem aan te passen. Zoals eerder gesteld reflecteert het KI niet meer het werkelijke netto-inkomen dat het onroerende goed tijdens één jaar aan zijn eigenaar zou opbrengen. Er is bovendien ook kritiek op het Belgische KI vanuit Europa. Aangezien de belastingbasis voor een huurpand in België het KI is en voor een huurpand in een ander EU-land vaak de reële huurinkomsten zijn, is er volgens de EU discriminatie. Druk vanuit Europa om het systeem aan te passen is dus ook te verwachten.

Voor een alternatief model kunnen we naar onze noorderburen kijken. In Nederland is de belastingbasis voor de gemeentebelasting op onroerend goed een schatting van de waarde van het onroerend goed, de zogenaamde WOZ-waarde (Waardering onroerende zaken). De WOZ-waarde wordt elk jaar geschat en dus reflecteert het de werkelijkheid beter dan het Belgische KI.

Maar wat zou het effect zijn op de gemeente-inkomsten indien België in 2006 was overgeschakeld naar het Nederlandse systeem? Om dit te berekenen moeten we eerst de belastingvoet per gemeente bepalen die zou gelden op de woningprijzen. Om deze te berekenen gaan we ervan uit dat de opbrengst voor een gemeente volgens het Nederlandse systeem gelijk moet zijn als de werkelijke opbrengst in 2006 die gerealiseerd werd volgens het Belgische systeem. Om de belastingopbrengst volgens het Nederlandse systeem te berekenen in 2017 vermenigvuldigen we dan die belastingvoet met het totale waarde van de woningen in een gemeente in 2017. Op die manier kunnen we het verschil berekenen tussen wat het Belgische systeem opbracht en wat het Nederlandse systeem zou opbrengen. Voor de berekening van wat het Belgische systeem opbrengt in 2017 gebruiken we de opcentiemen van 2006. Op die manier blijven de belastingvoeten in beide systemen gelijk tussen 2006 en 2017 en is het dus een juiste vergelijking.

"In gemeenten waar de woningprijzen erg sterk toenamen, stijgen de inkomsten per inwoner uit onroerend goed substantieel, zoals bijvoorbeeld in Knokke-Heist waar ze €486 hoger zouden uitkomen."

We hebben de cijfers voor 499 gemeenten en hieruit blijkt dat de totale opbrengst zou toenemen van 4308 miljoen onder het Belgische systeem naar 4889 miljoen onder het Nederlandse systeem, een extra opbrengst van 580 miljoen euro (395 miljoen voor Vlaanderen, 112,6 miljoen voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en 72,2 miljoen voor Wallonië). We moeten wel erkennen dat de prijsgroei tussen 2006 en 2017 niet erg dynamisch was. Indien deze periode toch een sterke prijsgroei had gekend, dan zou de extra opbrengst groter zijn.

Niet alle gemeenten gaan er echter op vooruit. Voor 109 gemeenten zouden de inkomsten per inwoner uit onroerend goed zakken (56 Vlaamse, 51 Waalse en 2 Brusselse gemeenten). Uiteraard is dit in gemeenten waar de woningprijs niet sterk gestegen is. In gemeenten waar de woningprijzen erg sterk toenamen, stijgen de inkomsten per inwoner uit onroerend goed substantieel, zoals bijvoorbeeld in Knokke-Heist waar ze €486 hoger zouden uitkomen.

Een belangrijk punt dit hier niet in rekening wordt gebracht, is uiteraard de kostprijs van het Nederlandse systeem. Het is administratief complexer dan het Belgische. Het is bovendien ook mogelijk om bezwaar aan te tekenen tegen de WOZ-waarde en uiteraard betekent dit extra kosten voor de gemeente. Indien we rekening houden met de kosten is het dus niet zeker dat een omschakeling naar het Nederlandse systeem financieel een goede zaak is. Maar we kunnen ook besluiten dat het geen financiële kater zou achterlaten. Gezien de problemen met het huidige systeem van het KI is het Nederlandse systeem dus een interessante denkpiste¹¹.

¹¹ Naast het financiële aspect zou zo'n systeem ook eerlijker kunnen zijn

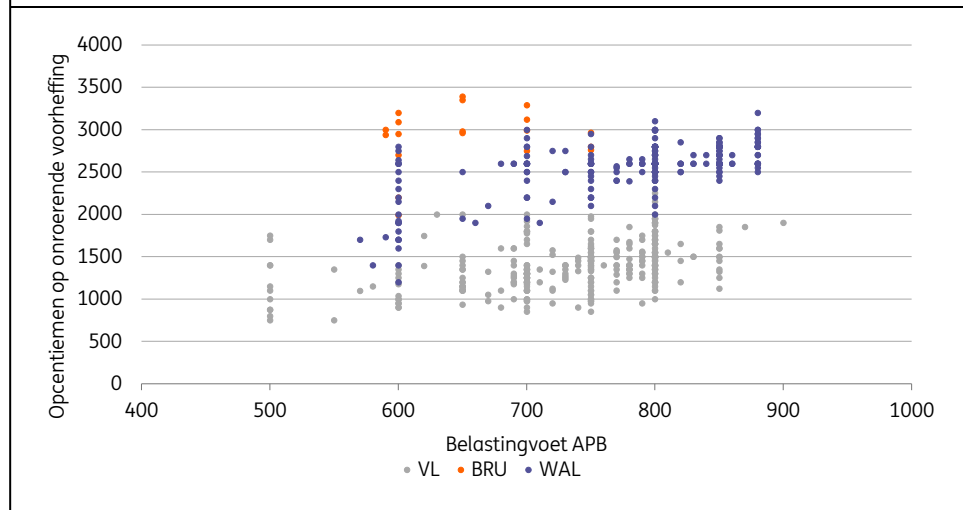
Kader 2. De aanvullende belasting op de personenbelasting en de opcentiemen op de onroerende voorheffing: Communicerende vaten?

We kunnen ons de vraag stellen of gemeenten met een hogere aanvullende belasting op de personenbelasting ook die gemeenten zijn met lagere opcentiemen op de onroerende voorheffing, of omgekeerd?

Het antwoord op deze vraag is neen. Integendeel zelfs. In Vlaanderen en Wallonië is er zelfs een positieve relatie tussen de twee belastingtarieven (zie grafiek 10). Het is bovendien belangrijk om te benadrukken dat deze relatie niet afhankelijk is van het niveau van het inkomen of de grootte van de bevolking van de gemeenten. Dit alles lijkt meer afhankelijk te zijn van waar de gemeente precies gelokaliseerd is, met bepaalde regio's waar het algemene peil van de belastingtarieven hoger of lager is.

Daardoor kunnen we voor de meerderheid van de gemeente besluiten dat er geen echte politieke keuze is gemaakt over wat belast moet worden (Arbeid of vermogen).

Gr 10 Gemeentebelastingen

Bron: Regionale openbare diensten. Berekeningen: ING

APB: Aanvullende personenbelasting

Noot: We hebben vier extreme observaties weggelaten want die hadden een zeer lage belastingvoet (Zwijndrecht) of zelfs een belastingvoet gelijk aan 0 (Knokke-Heist, Koksijde en De Panne).

IV. Uitbreiding en perspectief

Een geheel van andere belastingen

Hoewel de aanvullende belasting op de personenbelasting en de belasting op de onroerende voorheffing de twee belangrijkste luiken zijn van de gemeentelijke fiscaliteit, zijn ze voor de gemeenten niet de enige fiscale bronnen. Daarbovenop bestaat er nog een resem van gemeentebelastingen en retributies. Het zou ons te ver leiden om deze allemaal te beschrijven, maar het is wel nuttig om enkele opmerkingen te maken.

Wat de retributies betreft is er een betaling verschuldigd van een gebruiker voor een bepaalde dienst. Afvalverwerking is hiervan een voorbeeld. In dat geval worden dergelijke belastingen niet echt bepaald door een politieke richting, omdat ze overeenstemmen met een kostenpost die het rechtstreekse gevolg is van het gedrag van de huishoudens.

Bepaalde belastingen zijn bedoeld om bepaalde activiteiten te ontmoedigen. Denk bijvoorbeeld aan belastingen op leegstand of in sommige gevallen parkeergeld. Ze

vormen een volwaardig onderdeel van het beleid dat door de gemeente wordt gevoerd, en kunnen effectief een niet te verwaarlozen impact hebben op de levensomstandigheden en de ontwikkeling daarvan. Maar als de belasting werkt, dan zal de belastbare basis na verloop van tijd verdwijnen.

Een aantal belastingen zijn bedoeld om de financiële inkomsten van de gemeenten op te verhogen. Ze worden hoofdzakelijk geheven op goederen, diensten of gedragingen die zeer onelastisch zijn: de heffing van de belasting in kwestie hoeft geen fundamentele verandering teweeg te brengen in de consumptie van de betreffende goederen of diensten, of de betreffende gedragingen.

"Is de belasting een reactie op een kostenpost, een vorm van schadelijk gedrag of is ze bedoeld om de gemeentekas te spekken? "

Aangezien al deze belastingen en retributies samen voor de gemeentelijke financiën geen verwaarloosbare component vertegenwoordigen, kunnen we – om meer coherentie tussen de bestaande gemeentelijke fiscaliteit tot stand te brengen – de autoriteiten alleen maar aanmoedigen om elke belasting (en het bedrag daarvan) te evalueren op basis van de volgende drie aspecten, aangezien de antwoorden op deze vragen onderling wel eens onverenigbaar zouden kunnen zijn.

- Stemt de belasting overeen met een directe kostenpost voor de gemeente waarvan het (reglementair of politiek gezien) gerechtvaardigd is om ze over te hevelen naar de inwoners?
- Wordt de belasting geheven op een vorm van gedrag die de gemeente wil terugdringen, bijvoorbeeld omdat er negatieve externe gevolgen voor de bevolking mee gepaard gaan?
- Is de belasting in eerste instantie bedoeld om de financiën van de gemeente aan te vullen?

Een voorbeeld: een belasting op privézwembaden stemt niet fundamenteel overeen met een kostenpost voor de gemeente. Er is dus geen enkele reden om deze belasting te heffen om een kostenpost door te rekenen aan de inwoners. Maar aangezien de plaatsing van een zwembad binnen een bepaalde grens onelastisch is ten opzichte van de belasting, kan de belasting wel regelmatige extra inkomsten voor de gemeente opleveren. Ook kan een dergelijke belasting voornamelijk worden geheven om de plaatsing van zwembaden te ontmoedigen, voor ecologische redenen bijvoorbeeld. In dat geval moet er een zeer hoge belasting worden geheven die het gedrag ontraadt, maar uiteindelijk niets opbrengt voor de gemeente.

"Moeten we opcentiemen overwegen op de vennootschapsbelasting en/of op de roerende inkomsten waarop voorheffing verschuldigd is? "

De opcentiemen: een grotere belastbare basis?

In deel II bespreken we in detail de aanvullende belasting op de personenbelasting, maar hebben we het niet over de filosofie van de belasting zelf. Het betreft een aanvullende belasting op het inkomen van natuurlijke personen, die voornamelijk gebaseerd is op het inkomen uit arbeid (roerende inkomsten waarop voorheffing is verschuldigd, maken geen deel uit van de aangifte en worden dus niet in aanmerking genomen bij de berekening van de belasting). Dus ook al kan de gemeente een verhoging van de opcentiemen rechtvaardigen omdat ze meer middelen nodig heeft, is het ook impliciet een politieke keuze: de keuze om arbeid meer te belasten. Die keuze heeft zowel voor- als tegenstanders.

Uiteindelijk hebben de gemeentelijke overheden niet meteen een goed alternatief wat de aanvullende belasting op inkomen betreft. Moeten we een aanvullende belasting op de vennootschapsbelasting overwegen (momenteel verboden¹²) en/of op de roerende inkomsten waarop voorheffing verschuldigd is? Het is alvast een goede vraag, die economisch te rechtvaardigen is. Op die manier wordt het mogelijk dat een bepaalde

¹² Andere belastingen of retributies kunnen wel.

belastingbasis, bijvoorbeeld arbeidsinkomen, minder aangewend wordt in de zoektocht naar extra inkomsten van gemeenten.

De onroerende voorheffing: belasting op inkomen of op vermogen?

De opcentiemen op de onroerende voorheffing zijn een alternatief dat de gemeentelijke overheden nog heeft. De onroerende voorheffing is in se een belasting op inkomen, gekoppeld aan het bezit van grond, een (al dan niet residentieel) gebouw of zelfs materiaal of werktuigen. Dit lijkt echter meer op een belasting op onroerend goed want de belasting verandert niet naar gelang het pand wordt verhuurd of niet

Het is niet onze taak om een oordeel te vellen over de gegrondheid van de ene of de andere maatregel. Dat is een kwestie van politieke keuzes. Wel moeten we de gemeentelijke overheden aansporen om zich de vraag te stellen wat de impact is van de verschillende luiken van de gemeentebelastingen, en dus van de keuzes die daarover worden gemaakt. Behalve het feit dat de waarde waarop de onroerende voorheffing gebaseerd is, inmiddels onbillijk en verouderd is, zouden de gemeenten er goed aan doen om na te denken over de impliciete keuzes die worden gemaakt bij een beslissing over opcentiemen op de onroerende voorheffing.

Een verhogen van de belasting op de onroerende voorheffing zodat een verlaging van de aanvullende belasting op de personenbelasting mogelijk is, komt in zekere zin neer op een taxshift: de belasting op inkomsten (die, zo weten we, in de praktijk voornamelijk inkomsten uit arbeid zijn), wordt teruggeschroefd ten koste van de belasting op onroerend vermogen. Dat effect wordt des te duidelijker in de gemeenten waar veel inwoners ook vastgoedeigenaar zijn.

Hogere opcentiemen op de onroerende voorheffing betekent dus dat vastgoed zwaarder wordt belast, ook al is dat onafhankelijk van de inkomsten uit vastgoed. Maar dit zou wel de evolutie van de huurprijzen kunnen beïnvloeden.

Tot besluit hebben we in deze studie enerzijds aangetoond dat de lokale belastingen slechts berusten op een deel van de totale mogelijke belastbare basis (waardoor er de facto een specifieke richting wordt gegeven aan hun fiscaal beleid) en afhankelijk zijn van heel veel factoren. Anderzijds kunnen de genomen beslissingen in het beperkte kader van de gemeentebelastingen – en een discussie over een mogelijke uitbreiding is interessant – een reële impact hebben op het toekomstige traject van de gemeente, maar ook beter afgestemd worden op de politieke keuzes van de kiezer.

"We moeten de gemeentelijke overheden aansporen om zich de vraag te stellen wat de impact is van de verschillende luiken van de gemeentebelastingen, en dus van de keuzes die daarover worden gemaakt."

Bijlage: De 8 groepen uit de eerste studie

Belgische gemeenten die deel uitmaken van groep 1 (Demografie +, Inkomensstijging +, Inkomen 2005 < gemiddelde)

(a) Ink. 2014 > gemiddelde EN kleinere spreiding		
Aat	Heers	Nassogne
Bastenaken	Lens	Somme-Leuze
Bertogne	Libin	Tenneville
Bitsingen	Libramont-Chevigny	Welkenraedt
(b) Ink. 2014 > gemiddelde EN grotere spreiding		
Chièvres	Léglise	Vaux-sur-Sûre
Clavier	Mettet	Wasseiges
Fosses-la-Ville	Neufchâteau (Neufchâteau)	
Geldenaken	Ohey	
(c) Ink. 2014 < gemiddelde EN kleinere spreiding		
Amay	Gent	Philippeville
Blankenberge	Gouvy	Rendeux
Durbuy	Hastière	Ronse
Ecaussinnes	Hotton	Sainte-Ode
Erezée	Houffalize	Stavelot
Froidchapelle	Middelkerke	Tubeke
(d) Ink. 2014 < gemiddelde EN grotere spreiding		
Andenne	Cerfontaine	Hamoir
Aywaille	Ciney	Weismes
Brugelette	Daeverdisse	

Bron: ING

**Belgische gemeenten die deel uitmaken van groep 2
(Demografie +, Inkomensstijging +, Inkomen 2005 > gemiddelde)**

(a) Kleinere spreiding		
Affligem	Hasselt	Oudenaarde
Beerse	Hechtel-Eksel	Ouffet
Bevekom	Herent	Overpelt
Bierbeek	Hoegaarden	Perwijs (Nijvel)
Brecht	Hoeilaart	Putte
Bredene	Holsbeek	Roeselare
Bree	Hoogstraten	Rotselaar
Dalhem	Itter	Saint-Léger (Virton)
Deinze	Jalhay	Sint-Lievens-Houtem
Dessel	Kasteelbrakel	Soumagne
Donceel	La Bruyère	Sprimont
Duffel	Landen	Steenokkerzeel
Eghezée	Lede	Temse
Essen	Lochristi	Tessenderlo
Evergem	Martelange	Thimister-Clermont
Fauvillers	Meerhout	Tienen
Fexhe-le-Haut-Clocher	Moerbeke (Gent)	Tinlot
Galmaarden	Mol	Tremelo
Geel	Mont-Saint-Guibert	Verlaine
Gembloux	Nevele	Vosselaar
Genepiën	Oerle	Walhain
Gingelom	Olen	Westerlo
Halle (Halle-Vilvoorde)	Opwijk	Zingem
Ham	Orp-Jauche	
(b) Grotere spreiding		
Aalst (Aalst)	Geer	Nijlen
Arendonk	Gesves	Ramillies
As	Habay	Remicourt
Assesse	Halen	Rijkevorsel
Balen	Hamois	Rumes
Begijnendijk	Hannuit	Sint-Amands
Beringen	Heist-op-den-Berg	Sint-Gillis-Waas
Berloz	Hélécine	Sombreffe
Boutersem	Hemiksem	Tintigny
Braives	Hulshout	Villers-la-Ville
Brakel	Incourt	Villers-Le-Bouillet
Burdinne	Jurbeke	Wellen
Chastre	Kruibeke	Willebroek
Denderleeuw	Lijsem	Wingene
Faimes	Mechelen	Wuustwezel
Fernelmont	Modave	Yvoir
Ferrières	Mont-de-l'Enclus	Zemst
Floreffe	Niel	

Bron: ING

Belgische gemeenten die deel uitmaken van groep 3¹³
(Demografie -, Inkomensstijging +, Inkomen 2005 < gemiddelde)

(a) Ink. 2014 > gemiddelde EN kleinere spreiding		
Ardoosie	Ichtegem	Marchin
Büllingen	Jemeppe-sur-Sambre	Moorslede
Celles (Doornik)	Kinrooi	Sint-Truiden
Chiny	Koekelare	Stoumont
Elzele	Langemark-Poelkapelle	Vloesberg
Frasnes-lez-Anvaing	Le Roeulx	
Herstappe	Lierneux	
(b) Ink. 2014 > gemiddelde EN grotere spreiding		
Amel	Honnelles	
(c) Ink. 2014 < gemiddelde EN kleinere spreiding		
Aiseau-Presles	Estaimpuis	Namen
Alveringem	Estinnes	Nieuwpoort
Anderlues	Florennes	Onhaye
Antoing	Florenville	Oostende
Beaumont	Fontaine-l'Évêque	Pecq
Beauraing	Frameries	Péruwelz
Beloil	Hensies	Plombières
Bergen	Héron	Quaregnon
Bernissart	Heuvelland	Rochefort
Bertrix	Ieper	Rouvroy
Bouillon	Knokke-Heist	Saint-Georges-sur-Meuse
Brunehaut	Komen-Waasten	Saint-Ghislain
Chimay	Kortrijk	Sambreville
Colfontaine	La Roche-en-Ardenne	Sivry-Rance
Courcelles	Leuze-en-Hainaut	Staden
Couvin	Limburg	Vielsalm
Crisnée	Maasmechelen	Voeren
De Haan	Malmedy	Vresse-sur-Semois
Dinant	Manage	Wellin
Doornik	Manhay	Wezet
Dour	Mesen	Zinnik
Eeklo	Momignies	
(d) Ink. 2014 < gemiddelde EN grotere spreiding		
Anhée	Havelange	Paliseul
Comblain-au-Pont	Hoei	Viroinval
Fleurus	Houyet	Vleteren
Gedinne	Lessen	
Genk	Merbes-le-Château	

Bron: ING

Vet: netto-vermindering van de bevolking tussen 2005 en 2014

¹³ Da aanwezigheid van sommige gemeenten in deze groep was misschien niet verwacht. Er moet nochtans op verschillende elementen gewezen worden: (i) een gemeente kan sterk verschillende situaties weergeven. (ii) het mediaan inkomen wordt gemeten op basis van de belastingaangiften: de inkomsten die niet in de aangifte staan (zoals inkomens uit vermogen), worden dus niet meegeteld. Evenzo worden mensen die geen aangifte indienen of een aangifte met geen inkomen niet meegeteld. Het profiel van bepaalde gemeenten en het deel uitmaken van een bepaalde groep kan dus door speciale factoren vertekend worden.

**Belgische gemeenten die deel uitmaken van groep 4
(Demografie -, Inkomensstijging +, Inkomen 2005 > gemiddelde)**

(a) Kleinere spreiding		
Aalter	Kapellen (Antwerpen)	Pittem
Aarschot	Kapelle-op-den-Bos	Profondeville
Anthisnes	Kaprijke	Quévy
Assenede	Kasterlee	Ranst
Beersel	Keerbergen	Riemst
Bekkevoort	Kluisbergen	Roosdaal
Berlare	Knesselare	Ruiselede
Bertem	Koksijde	Rumst
Bocholt	Kortemark	Sankt Vith
Bonheiden	Kortenaken	Schelle
Boortmeerbeek	Kraainem	Schilde
Borgloon	Kruishoutem	Sint-Katelijne-Waver
Burg-Reuland	Kuurne	Sint-Laureins
De Pinte	Laakdal	Sint-Martens-Latem
Dentergem	Laarne	Sint-Niklaas (Sint-Niklaas)
Destelbergen	Lanaken	Stekene
Edegem	Ledegem	Ternat
Erpe-Mere	Lendelede	Theux
Gavere	Les Bons Villers	Thuin
Geraardsbergen	Lichtervelde	Tielt (Tielt)
Gerpinnes	Lille	Tielt-Winge
Gistel	Lintar	Tongeren
Glabbeek	Lommel	Torhout
Gooik	Lovendegem	Waarschoot
Graven	Lubbeek	Waasmunster
Grobbendonk	Maarkedal	Walcourt
Haaltert	Maldegem	Waregem
Ham-sur-Heure-Nalinnes	Meulebeke	Wichelen
Harelbeke	Montigny-le-Tilleul	Wielsbeke
Herentals	Nandrin	Wijnegem
Herk-de-Stad	Nazareth	Wommelgem
Herselt	Nieuwerkerken (Hasselt)	Wortegem-Petegem
Herve	Ninove	Zandhoven
Herzele	Olne	Zedelgem
Hoeselt	Oosterzele	Zelee
Hooglede	Oostkamp	Zelzate
Houthalen-Helchteren	Oostrozebeke	Zomergem
Hove (Antwerpen)	Opzullik	Zonnebeke
Ingelmunster	Oudenburg	Zoutleeuw
Izegem	Oud-Heverlee	Zulte
Jabbeke	Oud-Turnhout	Zutendaal
Kalmthout	Overijse	Zwevegem
Kampenhout	Pepingen	
(b) Grotere spreiding		
's Gravenbrakel	Hamont-Achel	Meix-devant-Virton
Alken	Herenthout	Opglabbeek
Berlaar	Herne	Peer
Bilzen	Heusden-Zolder	Pont-à-Celles
Boechout	Huldenberg	Puurs
Buggenhout	Kelmis	Retie
Dendermonde	Kortesseem	Scherpenheuvel-Zichem
Diest	Lierde	Tervuren
Esneux	Lobbes	Vorselaar
Geetbets	Londerzeel	Zonhoven
Haacht	Lummen	Zottegem
Hamme (Dendermonde)	Meeuwen-Gruitrode	Zwalm

Bron: ING

Vet: netto-vermindering van de bevolking tussen 2005 en 2014

Belgische gemeenten die deel uitmaken van groep 5
(Demografie -, Inkomensstijging -, Inkomen 2005 < gemiddelde)

(a) Kleinere spreiding		
Ans	Fléron	Saint-Hubert
Aubel	Grâce-Hollogne	Saint-Nicolas (Luik)
Beyne-Heusay	Herstal	Seneffe
Boussu	La Louvière	Seraing
Chapelle-lez-Herlaimont	Luik	Spa
Charleroi	Marche-en-Famenne	Trois-Ponts
Châtelet	Menen	Verviers
Farciennes	Oupeye	Virton
Flémalle	Pepinster	
(b) Grotere spreiding		
Binche	Engis	Morlanwelz
Dison	Erquelinnes	Quiévrain
Doische	Herbeumont	Spiere-Helkijn

Bron: ING

Vet: netto-vermindering van de bevolking tussen 2005 en 2014

Belgische gemeenten die deel uitmaken van groep 6
(Demografie -, Inkomensstijging -, Inkomen 2005 > gemiddelde)

(a) Ink. 2014 > gemiddelde EN kleinere spreiding		
Aartselaar	Lennik	Waterloo
Anzegem	Leopoldsburg	Waver
Awans	Lier	Wemmel
Beveren (Sint-Niklaas)	Linkebeek	Wervik
Blégny	Meise	Wevelgem
Borsbeek	Merksplas	Wezembeek-Oppeem
Brasschaat	Mortsel	Zoersel
Chaudfontaine	Neerpelt	Zuilenkerke
Dilbeek	Neupré	Zwijndrecht
Kontich	Rixensart	
Lasne	Stabroek	
(b) Ink. 2014 > gemiddelde EN grotere spreiding		
Avelgem	Diepenbeek	Raeren
Beernem	Dilsen-Stokkem	Schoten
Bornem	Horebeke	Sint-Genesius-Rode
Brugge	Lebbeke	Tellin
Damme	Maaseik	Terhulpen
Deerlijk	Melle	
(c) Ink. 2014 < gemiddelde EN kleinere spreiding		
Ottignies-Louvain-la-Neuve	Veurne	Watermaal-Bosvoorde
(d) Ink. 2014 < gemiddelde EN grotere spreiding		
Borgworm	Eupen	Rebecq
Bütgenbach	Lo-Reninge	
Diksmuide	Poperinge	

Bron: ING

Vet: netto-vermindering van de bevolking tussen 2005 en 2014

**Belgische gemeenten die deel uitmaken van groep 7
(Demografie +, Inkomensstijging -, Inkomen 2005 < gemiddelde)**

(a) Kleinere spreiding		
Anderlecht	Ganshoren	Sint-Agatha-Berchem
Antwerpen	Jette	Sint-Jans-Molenbeek
Brussel	Koekelberg	Sint-Joost-ten-Node
Evere	Schaarbeek	
(b) Grotere spreiding		
Baarle-Hertog	Etterbeek	Vorst (Brussel-Hoofdstad)
De Panne	Moeskroen	
Elsene	Sint-Gillis	

Bron: ING

**Belgische gemeenten die deel uitmaken van groep 8
(Demografie +, Inkomensstijging -, Inkomen 2005 > gemiddelde)**

(a) Ink. 2014 > gemiddelde EN kleinere spreiding		
Asse	Liedekerke	Sint-Pieters-Woluwe
Baelen	Lint	Turnhout
Bever	Machelen (Halle-Vilvoorde)	Wachtebeke
Chaumont-Gistoux	Merchtem	Wanze
Eigenbrakel	Nijvel	Wetteren
Grimbergen	Ravels	Zaventem
Juprelle	Sint-Pieters-Leeuw	
(b) Ink. 2014 > gemiddelde EN grotere spreiding		
Aarlen	Etalle	Merelbeke
Attert	Houthulst	Messancy
Aubange	Kortenberg	Musson
Bièvre	Leuven	Oudergem
Boom	Lokeren	Vilvoorde
Court-Saint-Etienne	Lontzen	
Edingen	Malle	
(c) Ink. 2014 < gemiddelde EN kleinere spreiding		
Sint-Lambrechts-Woluwe		
(d) Ink. 2014 < gemiddelde EN grotere spreiding		
Drogenbos	Trooz	Ukkel

Bron: ING

Disclaimer

Deze publicatie, opgesteld door de afdeling Economische en Financiële Analyse van ING België N.V. ("ING") is uitsluitend bedoeld ter informatie en houdt geen rekening met de beleggingsdoelstellingen, financiële situatie of middelen van een bepaalde gebruiker. De informatie in deze publicatie is geen aanbeveling om te beleggen en is geen juridisch, fiscaal of beleggingsadvies noch een aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen of te verkopen. Alle redelijke maatregelen werden genomen om ervoor te zorgen dat deze publicatie niet onwaar of misleidend is, maar ING kan niet garanderen dat de informatie volledig is of de informatie meegedeeld door derden correct is. ING is niet aansprakelijk voor directe, indirecte of gevolgschade die voortvloeit uit het gebruik van deze publicatie, behoudens grove fout van ING. Tenzij anders vermeld, zijn eventuele opinies, voorspellingen of schattingen uitsluitend toe te rekenen aan de auteur(s), zoals deze gelden op de publicatiedatum. Bovendien kunnen deze zonder voorafgaande kennisgeving worden gewijzigd.

Mogelijk is de verspreiding van deze publicatie onderworpen aan wettelijke of reglementaire beperkingen in verschillende rechtsgebieden en wie die deze publicatie in handen krijgt, dient zich te informeren over, en zich te houden aan, deze beperkingen.

Op dit rapport zijn auteurs- en databankrechten van toepassing en dit rapport mag niet gereproduceerd, verspreid of gepubliceerd worden voor welke doeleinden dan ook zonder de voorafgaandelijke, uitdrukkelijke en schriftelijke toestemming van ING. Alle rechten voorbehouden. Aan de publicerende juridische entiteit, ING België N.V is vergunning verleend door de Nationale Bank van België en zij staat onder toezicht van de Europese Centrale Bank (ECB), de Nationale Bank van België (NBB) en de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (FSMA). ING België N.V. is opgericht in België (ondernemingsnummer 0403.200.393 te Brussel).

Voor Amerikaanse beleggers: Wie dit rapport wenst te bespreken of transacties wenst uit te voeren met de effecten die hierin besproken werden, dient contact op te nemen met ING Financial Markets LLC, dat lid is van de NYSE, FINRA en SIPC en onderdeel is van ING, en dat de verantwoordelijkheid draagt voor de verspreiding van dit rapport in de Verenigde Staten conform de toepasselijke voorschriften.

Verantwoordelijke uitgever: Peter Vanden Houte, Marnixlaan 24, 1000 Brussel, België.